

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nic. Clenardi Epistolarvm Libri Dvo

Clénard, Nicolas

Antwerpen, 1566

Reverendo Domino Abbati Tongelarensi D. Arnoldo Streyterio, Nicolavs
Clenardvs S. D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70781](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70781)

Houeri principem vnum nactus sum, quem solum & præfens colui, & absens colam dum viuam. A quo multæ Salmanticensium literæ me hæctenus auellere non potuerunt, non proceres alij benè diuites. Si liberet diutius aulicari & carere patria, nullam aulam præferrem Lusitanicæ: Sed iam capite cani sparguntur, & inter meos sepelire gestio, nō omnino malam, vt credo, fortitus patriam. Quid enim dulcius Louanio? Tempus est vt mihi iam viuam siue diues, siue pauper, nihil interest. Valeant qui crastina curant: Adhuc antiquum obtineo: Fiat voluntas Dei. De Emanuele vide num consultum esset eum quamprimum audire Louanij Dialecticam. Cū enim placeat Theologia, præstat opinor, vt vulgato more capiat insignia, ac possit post aliquot annos huc redire, aut Baccalaureus, aut Licētiatus, & suis, & principi, tum honori, tum esse vsui. Et meo iudicio, primum est non temerè facere temporis iacturam. Poterit ille nunc audire Dialecticam, vt ab hinc tres annos sit Magister in artibus. Latinas enim literas magis ac magis vsu quotidiano addiscet, nec grādem oratorem requirit hæc scholastica Theologia. Vt omittam quod horis successiuis multum Latinis queat addere, vt est benè studiosus. Bene vale, mi Houeri, & Deum ora pro me. Braccaræ I X. Septembris, Anno M. D. XXXVIII.

REVERENDO DOMINO ABBATI TONGELARENSI D. ARNOLDO STREYTERIO, NICOLAUS CLENARDVS S. D.

Alludit ad Ter. Andriā & Eunu. per ipsos olim actas. in hac Abbas Phædræ, Clenar. Parmenonis: in illa Clenar. Simonis, Abbas Paphili partes sustinebat.

SOLENT, optime domine, serui fugitiui, cū primum se ab herorum conspectu submouerint, cōtumaciter ferocire, & prioris necessitudinis vincula penitus obliuisci. Verū postquam tandem malis docti ad sese redierunt, placare student, quem offenderint. Nimirum hic ego sum Parmeno (non enim D. T. nostram

stram ignorat adolescentiam) & multis iam annis contemnere sum visus meum Phædriam: cumque toto hoc exilio Hispanico crebrò cæteros amicos tam variis salutarim epistolis, adeò tamen in Pamphilum sequiuit Simo (nam & hoc inter nos intercessit) vt nullus hæcenus Crito sit oblatuſ, qui me tecum reduceret in gratiam. Agnosco culpam, & tuis ad me quondam verbis vtor. Tibi pater here me dedo, quiduis oneris impone, impera, venit tempus vt fugæ poeniteat, & isthuc redire cupiam. Oro atque obsecro, vt præteriti temporis culpam aliquo me finas supplicio delere: & quando ita res tulit, vt ius paternum contra te tueri nõ potuerim, sed in seruum redactus fuerim, vsurpato potestatem domini in poenitentem Parmenonem. Atque hæc hæcenus.

NONVS iam agitur annus, quòd deceſsi è Brabantia, quo interuallo vt vixerim, & quibus studiis detentus fuerim, spero (Deo propitio) coràm narrabo. Nuper verò cum relicta Braccara, me adornassem ad reditum, sumpsi mihi trimestre peragrandis aliquot vrbibus Hispaniæ, si fortè in quempiam inciderem, cum quo miscerem colloquium de literis Arabicis, quas hæcenus è libris tantum hauseram: eratque propositum rectà contendere Cæsaraugustam, vbi in vinculis haberi hominem audiueram, istarum literarum peritum: sed Conimbricæ mutato consilio, deflexi Hispalim, & bona quadam fortuna nactus sum seruum mediocriter doctum, è præda Tunensi: eo postquam octo diebus vsus fuisset, repentè præceptore sum destitutus: nam allata redemptione, liber abiit in Africam. Ego inde veni Granatam, & statim de me factus est certior Marchio Mondeiaranus, qui vrbi præest, & vniuerso regno Granatensi, vir & literis eruditus, & bellicis rebus clarus. Nā magister equitum fuit in expeditione Tunetis, gloriosis acceptis vulneribus. Huius beneficio consecutus sum virum Arabicè doctissimum, quo illic sic vsus sum, vt partim me doceret, partim mihi seruiret describendis

dis

dis libris Arabicis : & ego interim bonam quoque diei
 partē tribuebam Marchioni in literis Græcis: quas vnā
 cū filio annos nato XXVIII. tam ardentē amplexus
 est, vt nunquam plebeiorum filios tam viderim studio-
 sos. Itaque partim præceptorem egi Granatæ, partim
 discipulū. Cumq; cœpissē legere Alcoranum Arabi-
 cum, & sensim è præceptore discerem, quā foedis er-
 roribus inuolueretur gens Machometi, siue temerē in-
 mentem venit, siue Deus hunc me voluit suscipere la-
 borem, statui relictis omnibus aliis curis, & posthabi- 10
 tis linguis cæteris, quicquid ætatis mihi Deus fecerit re-
 liquum, totū consecrare studiis Arabicis, nec conque-
 scere, donec & lingua & calamo tam sim promptus, vt
 cum Machometistis vtraque parte possim configere.
 Quod & ea quoque causa mihi magis probatur, quòd 15
 nullum possim meliorem fructum è linguarum studio
 reportare, quā si eas commodem pietati & religioni
 nostræ iuuandæ, seruire faciam. Neque verò nouam
 hanc professionem inuehere molior, vt profim phi-
 losophis, aut repurgator habeatur Auicenna: sed 20
 vt cognitis Machometicis superstitionibus, falsum
 dogma confutemus: & (si Christus adfuerit) aliquot
 è gentibus perditis, in salutis tramitem reuocemus.
 Valde enim dolendum est, nouem iam seculis regnare
 Machometum, & tot nationes à Christo discerptas à 25
 nobis negligi, & nullum interim exortum, qui bellum
 aduersus impiam sectam constitueret. Sanè non defue-
 runt apud nos, qui Latino mucrone superstitionem
 istam confoderent: sed quid quæso ad remotos Arabes,
 quid ad Persas, & Orientem vniuersum, si ego contra 30
 eos disputem sermone Latino? Sic arma capienda sunt,
 vt hostis vulnera sentiat. Hominibus doctis Arabicè
 nobis opus est, alioqui aduersus hanc hæresim pugna-
 re non licet. Neque enim Arabismum intelligo, qui vul-
 gò est vernaculus, quemque ego discere non laboro: 35
 sed eam linguam quæro, qua cōscriptus est Alcoranus,
 & cæteri codices, in quibus continentur Machometica
 dogmata.

dogmata. Omitto quæ fortè D. T. cogitat de nouo hoc meo proposito. Nam, vt spero, doctis hominibus sententiam meam probabo: tantùm in præsentia volui significare, quid moliar, & in quo senectutem statuerim finire. Itaque cùm hæc concepissem consilia, & videbam rem vtilem esse, & fieri facile posse, vnũ incommodũ erat, quòd nõ haberem librorũ copiam: nam omnia huius lectæ mysteria sunt excutienda, & perscrutandæ rationes vniuersæ, quibus ista gens stet cõtra Euangeliũ. Siquidem cum spe victoriæ pugnandũ est aduersus hæreticos, aut à prælio superfedendũ. Et quemadmodũ malus aduocatus causam perdit, sic vulgares isti & triuiales cõcionatores sæpenumerò concionẽ habent cõtra hæreticos, & eos imprudẽter adiuuãt. Quid facerẽ? gestiebam redire in patriam, gestiebam consilia mea profèqui: vicit ea pars, quę mihi prorogaret exiliũ: & quamuis molestam adirem peregrinationem, tamen desideriuũ patriæ leue duxi, modò instructor redderer ad pugnam Antimachometricam. Ne multa, profectus sum in Africam, traiectoq; freto Herculeo, quarta Maij anno superiore ingressus sum Fesam, in qua vrbe hodie præcipuè feruet Machometus, suntq; docti quãplurimi, & ingens librorum copia. At magni laboris est hinc autemere codices, quòd nullæ sint tabernæ librariæ, aut hinc istas merces auertere. Conueneram cum Rege de auerendis hinc libris: at monstrũ quoddam hinc reperi, quod quantũ in ipso fuit, me in periculum capitis adduxit, & omnibus modis anno me turbauit integro. Quòd si vulgus hominũ resciret, quo animo in hanc regionẽ peruenerim, nimirũ me lapidibus obrueret. Ego sic me gero, ne vllã vmbram consiliorũ meorũ præbeã: omnes disputandi ansas præcido, quę multæ offerũtur: seduloq; querũt & curiosè rogãt, cur linguã velim Arabicã: aio me ceteras linguas didicisse: defuisse hæc Arabicam. In quẽ, inquit, vsũ? Est, inquit, apud Christianos solẽne, docere Græcas & Hebræas literas, volo adijcere Arabicas: nã est apud nos Auicẽna, est Auerrois, &

multi

multi item auctores, non satis fideliter versi in Latinum: quod si calleremus linguam Arabicam, rectius istos auctores perciperemus. Hæc sic publicè, tantumque eos codices nomino, in quibus res est Grammatica, & cognitio vocabulorum. Priuatim verò, & clam corruptis aliquot pecunia, scriptores quæro, in quibus ista hæresis cõsistit: & magnum hoc anno laborem pertuli, adeò difficile est hîc parare supellectilem librariam: tamen si me Deus viuum restituerit patriæ; nihil deerit quod faciat ad prosequenda mea cõsilia, modò dominus Abbas in piam hanc charitatem operam suam præbuerit. Vides opinor eò paulatim labi orationem, vt nisi seruus domino suo indigeret, non scripturus fuerit hanc epistolam: sed ad rem. Audio in Brabantia, & ceteris illis regionibus Cæsaris extra Hispaniam non posse haberi seruos, sed statim eos fieri liberos, inuito domino: id quod si verum est, nescio an ego vnquam sim rediturus ad vos: quamuis enim iam ea mihi huius linguæ sunt iacta fundamenta, vt possim prouinciam sustinere docentis, ægrè tamen procedet mea consilia, nisi intra domesticos parietes mecum habeam hominem Machometistam, siue seruum, siue liberum, cum quo sermonem misceam quotidie, & lectitem. Neque enim iam deinceps pergo in studio Arabico, vt adolescentibus nouam hanc linguam obiiciam: sed vt & ipse, & alij mecum, si qui exemplum imitari velint, sic Arabice tur, vt aliquando pugnent contra Machometum. Id quod ita demum feliciter procedat, si mihi liceat studiorum gratia domi habere seruos, vt in Hispania mos est. Quare, reuerende domine, humanitatè tuam oro, vt in aula apud sororè Cæsaris, hoc mihi diploma cõsequaris, quo mihi liceat cuiusuis conditionis homines alere, seruos, liberos, & Christianos, & alienos à nostra fide. Credo te vnum tantum posse, vt non sit opus aliis: tamen meritò me iuaret dominus Ioannes Renes, nomine Frederici patris, piæ memoriæ: meritò etiam subueniret Princeps nostræ ciuitatis Diestensis, à cuius patre nomè obtinue-

obtinueram Beginarium : sed quia tam parum me iu-
 uerunt in obtinendo iure , vt fugerem litem sempiter-
 nam, veni in exilium istud ferme sempiternum. Omnia
 prudentia tuae committo, si dabitur occasio , mea , &
 5 me viris illis commendabis , in quorum ferme conspe-
 ctu iam posthac vita mihi reliqua peragenda est . De
 moribus Machometistarum scribere longum est , & spero
 aliquando ex me coram audies . Itaque omisis malis
 commemoremus bona : Fesa bipartita est : vrbs vetus
 10 populosa est, ad L. millia familiarum, longoque tractu
 ferme semileucae : porrecta est a meditullio in urbem
 nouam, quae foris sita est, etiam suis conclusa moenibus.
 Hic Rex viuit, & proceres aliqui, & populus item reli-
 quus ad numerum iusti oppidi: huic adiacet Iudaea, suis
 15 etiam septa muris : suntque hic Iudaeorum circiter IIII.
 millia . inter hos habito , propterea quod nec in vrbe
 vetere, nec noua familiam ausim alere . Et quamuis Iu-
 daei non minus oderunt Christianos, quam Machome-
 tistae; minus tamen audent, quod & ipsi soluant hic di-
 20 rum tributum, idque singulis mensibus, adeo vt crebro
 vicem illorum doleam. Quantum Regi opus est, tan-
 tum pendunt: quare fracti aduersis rebus, sic redduntur
 ingeniosi, parandis quae soluant Regi , vt nec Christia-
 nus, nec Maurus possit quippiam aduersus technas Iu-
 25 daicas, quas facile illis ignosco : quomodo enim tribu-
 tum graue soluant miseri, nisi strennuè furentur? Id ma-
 lunt facere, quam mori in carcere. Ego per Dei gratiam
 sic me gero, vt nec Iudaeos timeam, nec Mauros : vno
 tantum cum monstro mihi fuit res, cui acceptum fero,
 30 quicquid aduersi mihi accidit in Africa. Id quale sit, &
 quale sit illud capitis periculum, aliquando audies. Po-
 teram agere in vrbe vetere inter nostrates, hoc est, Chri-
 stianos mercatores, quibus locus est in ampla quadam
 domo , quae vulgo dicitur Duana , sed non possum Sa-
 35 cerdos tam tuto per vicos ingredi, vt mercatores caete-
 ri: multis crebro contumeliis per vias afficio, si quan-
 do hinc progredior in urbem veterem , idque comite

E

quo-

quopiam cōducto è satellitibus regiis, qui me defendat
 ab iniuriis: hæc nimirum me dira manebant, quòd ni-
 mis multi sunt isthic causfici. Quanto feliciores sunt
 Fesenses? In tam vasta vrbe, nullus est aduocatus, nul-
 lus procurator. Ad templa fedent Alphakij, & domi
 præstò est iudex, qui dicitur Alcadi. Si qualis oritur,
 quod fermè accidit propter matrimonia, vtraque pars
 vel Alphakium adit, vel iudicem: & momento tempo-
 ris finitur controuersia. Quare, reuerende domine, si
 quos aduocatos velis castigare, quòd malè defenderint
 tuas decimas, mittantur huc Fesam, morientur fame,
 controuersiarum inopia. Quin & doctor Zomerius
 hìc periclitaretur, etiam si nosset Auicennam Arabicū,
 adeò sunt hi homines alieni à medicis, aut si velis Sani-
 cidis: nam sic appellantur in Lusitania. Didici adagium,
 quod non nouerat adagiosus Erasmus: Opes perdunt
 Christiani litigando, Iudæi conuiuuiis festorum, Mauri
 celebrandis nuptiis: nam vt partem audias superstitio-
 nis, quisquis simul potest ducere quaternas vxores, &
 præter eas, tot ancillas seruas, & velut vxores secundæ
 notæ quot possit emptas alere: vxores illas primarias
 abiiciunt pro arbitrato, & sine vlla culpa fit diuortium,
 modò dotem certā initio pactam maritus dimissæ con-
 iugi persoluat. Ancillas verò vbi pro voto tractauerint,
 reuendūt, nisi ex eis liberos susceperint. Quare quan-
 do tam instabilia hìc sint matrimonia, non rarò existūt
 controuersia: verum lis extincta est, fermè priusquā sit
 cōstituta. Tépla multa sunt Fese, fermè C C C. L. X. quàm
 plurima etiam balnea: crebrò enim gens ista lauat, &
 multis item aquæ lustrationibus vtitur, quæ res vel sola
 possit Septentrionem defendere, quo minus amplecta-
 tur sectam Machometicam, quanquam tamé ne id qui-
 dem obstitit, quo minus & in ea parte dogma sparsum
 sit. Alphakij non sūt multum fastuosi, etiam si sint
 diuites, nec peccatum ducunt, sine ministris per vias
 ingredi, fermè vt magistri nostri Parisienses, habentes
 in manica Breuiarium, lutum in calceis. Bella sunt hìc
 vt

vt inter Christianos. Seriphius Rex Marochij valde Fæ-
 5 sensibus imminet. Nuper etiam nouus hostis exortus
 est, is qui sororem huius Regis habet in matrimonio.
 Tertius hostis molestus est parti vtrique. Nam hoc an-
 10 no nobis cum locustis res est, quæ multis in locis om-
 nia fata deuorant: vidisses nuper cælum totum obdu-
 ctum agminibus locustarum, vlciscuntur rustici, vt pos-
 sunt: nam saccos plenos locustis in foro venditât. nam
 hoc genus hostium hîc mos est comedere. De diplo-
 15 mate parando, scripsi etiam ad præceptorem meum Ia-
 cobum Latomum: quare si fortè Louanij tibi fuerit ne-
 gotium, rem cum eo poteris communicare, aut episto-
 lam aliquam ad eum mittere: ei viam ostendi, quâ sit
 mittendum ad me. Bene vale, reuerende domine, &
 20 prolixioribus literis da veniam. Fesæ XII. Aprilis,
 Anno M. D. XLI.

NICOLAUS CLENARDVS IOACHI-
 20 MO POLITAE SVO, S. P. D.

25 **SALVE** Ioachime. Nihil peccatum est, nihil est quod
 tibi ignoscam. Doleo rem non ita tulisse, vt tibi no-
 30 stræ literæ prodesse possent. Si quid est vbi putas me va-
 lere, vt ere & abutere: nihil hîc cumulandum nobis est,
 35 quàm vt de proximis nostris benè mereamur. Prodi
 in arenam; mihi crede, professio facilè patronum con-
 ciliauerit. Instructus es iis dotibus, quæ non passim
 sunt Parisiis.

30 Ου τῶν τυχόντων λαπνισί φθέγεσθαι ὅπερ καὶ ἐν λαιτηρία οἱ ἐν τῆς
 35 μάλιστ' ἐνδοκίμοι, ὁμοῦ τὸν ἐπιχώριον λόγον τισί τὸν γαλικι-
 μόν, πάνθ' τε ἀγαθῶσ' ἔχουσι, καὶ τῶν τὸ πρῶγμα τῶν ἡμετέ-
 ρων ἀνθρώπων περιόλητες ἐκεῖ δειξάσθαι φιλεῖ.

Bene vale, mi Ioachime, & cogita te Biantem isthic
 35 agere, vt omnia tua tecum te portare credas: perdidisti
 fortunæ credita: quæ tibi labor peperit & virtus, per-
 dere non potes. Louanij XXIII. Augusti.

E 2

LITE-

Nō vulgariū est
 Latine sonare,
 vbi etiā qui Lu-
 tetie in primis
 clari habentur,
 linguam tamen
 vernaculam, hoc
 est, Gallicismum
 in ore habent. Ea
 res nostrates ho-
 mines spectabiles
 istic efficere solet.